

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

JASNA ČERNJAK

Iz knjige v film

Primerjava filma *Sladke sanje* in romana *Kralj ropotajočih duhov*

Diplomsko delo

Mentor: izr. prof. dr. Alojzija Zupan Sosič

Univerzitetni študijski program
prve stopnje: Slovenistika

Ljubljana, 2012

Izvleček:

Roman in film spadata v dve različni panogi umetnosti, vseeno pa imata nekaj podobnosti, med katerimi je najpomembnejša sinkretičnost, ki jima omogoča prilagajanje bralcem in gledalcem. Roman je postal najbolj priljubljena literarna vrsta v šestdesetih letih 20. stoletja, film pa že od vsega začetka kraljuje med vsemi oblikami umetnosti. Filmi že dolgo nastajajo po literarni predlogi, obratno pa se zgodi redko. Obravnavana sta Mazzinijev film *Sladke sanje* in roman *Kralj ropotajočih duhov*, ki je nastal po scenariju za film. Predstavljene so značilnosti modificiranega tradicionalnega romana, adaptacije oz. prenosa, razlike med literaturo in filmom ter kakšen vpliv imata drug na drugega. Sledi analiza romana in filma ter ugotovitve, v čem sta si sorodna in v čem različna, glede na to, da je avtor isti.

Ključne besede: adaptacija, literatura in film, roman in film, sodobni slovenski roman, modificirani tradicionalni roman

Abstract:

Novels and films are two different arts, but they still have some similarities. The most important one is syncretism, which helps the readers and the viewers to adapt. The novel became the most popular type of literature in the sixties, the film however, is on the top from its very beginning. For a long time films have been made after books, whereas there are only a few books that were made after a film. I examined the Mazzini's film *Sladke sanje*, and his novel *Kralj ropotajočih duhov* which was made after the script. Furthermore, characteristics of modified traditional novels are presented, also the characteristics of adaptations and transmissions, the differences between literature and film and their mutual impact on one another. Last but not least there is an analysis of the book and the film, and also a conclusion based on similarities and differences of these two art types.

Key words: adaptation, literature and film, novel and film, modern Slovene novel, modified traditional novel

KAZALO

1 UVOD	4
2 ADAPTACIJA	5
3 SODOBNI SLOVENSKI ROMAN	5
3.1 MODIFICIRANI TRADICIONALNI ROMAN	6
4 LITERATURA IN FILM	6
4.1 Roman in film.....	7
5 ROMAN <i>Kralj ropotajočih duhov: verzija 4.88</i>	8
5.1 ANALIZA ROMANA	8
6 FILM <i>Sladke sanje</i>	10
6.1 ANALIZA FILMA.....	10
7 PRIMERJAVA ROMANA IN FILMA.....	11
8 ZAKLJUČEK.....	13
9 VIRI.....	14
10 LITERATURA.....	14

1 UVOD

V svoji diplomski nalogi bom primerjala Mazzinijev roman *Kralj ropotajočih duhov* in film *Sladke sanje*. Najprej bom predstavila teoretska izhodišča, pri čemer se bom v največji meri navezovala na razprave Alojzije Zupan Sosič. Posebej bom predstavila in analizirala roman *Kralj ropotajočih duhov* in film *Sladke sanje*. Nato se bom posvetila skupni analizi, pri čemer bom odkrivala podobnosti in razlike obeh del. Ugotavljala bom, kako so predstavljene glavne osebe, glavni motiv, okolje, kakšna je razdalja do pripovedi/zgodbe ter kaj vse razlike in podrobnosti pomenijo za roman, in kaj za film. Poskušala bom ugotoviti, ali je zgodba romana enaka zgodbi filma ter v čem sta si različna.

2 ADAPTACIJA

Adaptacija, priredba ali ekranizacija je preoblikovanje literarnega dela v scenarij (Zupan Sosič 2011: 187). Andrew (Kavčič, Vrdlovec 1999: 10) je izpostavil tri načine adaptacije: a) izposojanje snovi, tem, motivov, likov, idej, oblikovnih postopkov; b) križanje – film ne poskuša samo asimilirati adaptiranega teksta, pač pa v spoštovanju njegovih posebnosti najde novo formo; c) zvestoba ali transformacija – poskus ohranitve »bistva« originala. Podobno meni Geoffrey Wagner (Zupan Sosič 2011: 187), ki je v knjigi *The novel and the cinema* podal tri kategorije adaptacije: a) »prenos« - roman je prenesen na platno z minimalnimi spremembami; b) »komentar« - izvirnik je nekoliko spremenjen; c) »analogija« - precejšnji razkorak v prid filmu. Alojzija Zupan Sosič je strnila različne tipe adaptacij in jih obravnavala binarno, kot dve splošni kategoriji: a) neustvarjalni postopek izvirnika; b) ustvarjalni postopek izvirnika, ki lahko preseže predlogo (Zupan Sosič 2011: 187).

3 SODOBNI SLOVENSKI ROMAN

Roman je ponavadi obsežna literarna vrsta. Rodil se je iz dveh osnov: iz literarne (kratke zgodbe, pesmi) in neliterarne (zgodovinopisje, potopisje). Ravno zaradi neliterarnega dela ni bil cenjen in obravnavan v literarni teoriji. V 20. stoletju je postal ena najpomembnejših in najbolj priljubljenih literarnih vrst, kar izvira iz njegove vrstne identitete. S svojo mnogovrstno naravo se lahko prilagaja sodobnim literarnim težnjam ter odseva bistvene družbene spremembe. Hkrati pa že od začetka sprejema vase nove literarne vrste in oblike ter bistvene poteze ostalih literarnih zvrsti.

Njegova edina lastnost, ki se ne spreminja in mu je že od začetka lastna, je romaneskni sinkretizem¹, ki obsega tri ravni sinkretizma. Prvi, zvrstni sinkretizem, rahlja, prekinja ali preoblikuje pripoved z lirizacijo, dramatizacijo in esejizacijo; drugi, vrstni, vključuje v zgodbo različne literarne in neliterarne vrste, npr. pesmi, kratke zgodbe, dramatizirane odlomke, policijsko poročilo; tretji, žanrski sinkretizem, pa povezuje in prepleta različne romaneskne žanre, npr. ljubezenski roman, antiutopični roman, satirični roman (Zupan Sosič 2006: 16 – 17, 50 – 51). K priljubljenosti romana je najbolj prispeval spremenjeni položaj literature ob koncu tisočletja, saj je novodobnemu hedonizmu odgovarjala predvsem njegova prevladujoča lastnost – zgodbenost (prav tam: 17).

Že od vsega začetka so pri romanu preučevali tri različna področja: literarne junake, perspektivo in bralca. Slednji je še danes najpomembnejša paradigma, zato so se sodobni avtorji prilagodili, z bralci poskušajo vzpostaviti stik in jih privabiti s suspenzom in pregledno

¹ Sinkretizem je združitev, spajanje različnih nazorov, religij ali njihovih elementov v celoto. V lingvistiki pomeni združitev več sklonov. Pri romanu pa gre za združevanje več zvrsti, vrst in žanrov v okviru enega romana.

zgodbo. Nastajati so začeli malomeščanski romani, saj bralce bolj zanima usoda literarnega junaka, kot pa sama romaneskna kompozicija (prav tam: 18 – 19).

3.1 MODIFICIRANI TRADICIONALNI ROMAN

Soobstoj različnih literarnih prvin v najnovejšem slovenskem romanu je vplival na medsebojno součinkovanje in preoblikovanje tradicionalnih ali modernih romanesknih vzorcev v prevladujočo obliko, tj. modificirani tradicionalni roman, ki se zgleduje po tradicionalnem romanu z realističnimi potezami, preoblikovan pa je z različnimi post/modernističnimi spremembami. Tradicionalnost temelji na strnjeni zgodbi, motiviranih razmerjih med literarnimi osebami in prepoznavnem kronotopu. Prevladujoči proces v sodobnem slovenskem romanu je pripovedovanje, ki je strukturirano kot nizanje dogodkov, ki s svojimi kronotopskimi in vzročno-posledičnimi razmerji tvorijo zgodbo. Tradicionalnosti pa odmikajo zgodbenost trije preoblikovalci: žanrski sinkretizem, prenovljena vloga pripovedovalca in večji delež govornih odlomkov. Najpomembnejši med njimi je žanrski sinkretizem, kjer se znotraj enega romana prepletajo različni romaneskni žanri, s katerimi je poskušal literarno preoblikovati romaneskne vzorce v pestrejšo in berljivejšo podobo romana, s tem je razrahljal mejo med »visoko« in »nizko« literaturo. K preoblikovanju pripomoreta tudi nov, posodobljeni pripovedovalec z ironično-satirično perspektivo in dinamični dialogi (Zupan Sosič 2006: 26 – 27).

4 LITERATURA IN FILM

Razmerje med literaturo in filmom je razmerje, ki zadeva prilagajanje literarnih del za filmsko uprizoritev (vprašanje adaptacije) ter vprašanje podobnosti oz. različnosti med filmom in literaturo. Film si je že zelo zgodaj začel sposojati snov pri literaturi, kar je prispevalo k temu, da se je naučil pripovedovati zgodbe (Kavčič, Vrdlovec 1999: 195). Vpliv literature na film je nedvomen, obraten vpliv pa je vprašljiv, saj so se cineasti² bolj zanimali za literaturo kot pa literati za film (prav tam, 199).

Različnost med filmom in literaturo temelji na načinu proizvodnje podob. Pri branju bralci iz verbalnih abstrakcij ustvarjajo mentalne podobe, film pa deluje na gledalca preko vizualnih podob. Literatura tako deluje posredno, saj stojijo kot posredniki med bralcem in predstavami zgodbenega sveta verbalni simboli, filmske slike pa vstopajo neposredno v zaznave gledalca (Zorman 2008: 94). McFarlane izpostavi dejstvo, da se literatura naslanja v celoti na verbalen sistem, film pa gradi na kombinaciji vizualnih, verbalnih in zvočnih znakov, zato razmerja med medijema ni mogoče razumeti, če ne upoštevamo temeljne razlike med znakovnima

² Cineast je izraz, ki je najprej označeval vse, ki se ukvarjajo s filmom, nato pa se je zožil na krog ljudi, ki se poklicno ukvarjajo s filmom, to so filmski ustvarjalci in tehniki.

sistemoma: »Verbalni znak, ki ga določa nizka stopnja ikoničnosti in visoka simbolna funkcija, deluje konceptualno, medtem ko filmski znak z visoko stopnjo ikoničnosti in nejasno simbolno funkcijo učinkuje neposredno na čutne zaznave prejemnika« (Zorman 2008: 95). Prav tako je literatura primernejša za podajanje psiholoških stanj, film pa učinkovitejše predstavlja zunanje dejanje. Film ne more prikazati zavesti o minevanju časa, izginule predmetnosti in občutja odsotnosti, tudi pomenske večplastnosti ne, zato Bluestone ugotovi, da slikovne reprezentacije kažejo le referente dejanskih notranjih stanj (Zorman 2008: 96).

Notranjih stanj tako nikoli ni mogoče prikazati v celoti, film ne more prevajati domišljije, saj mentalna podoba, ki je prenesena na film, postane vizualna. Zato nam lahko film le pokaže osebe, ki razmišljajo, čutijo in govorijo, s tem nam pomaga, da sami postavimo sklepe o njihovem razmišljanju (Zorman 2008: 97).

4.1 Roman in film

Roman je postal najbolj priljubljena literarna vrsta od šestdesetih let 20. stoletja, film pa je ena najbolj priljubljenih umetnosti. Kljub temu, da sta zelo različni umetnosti, ju družijo nekaj podobnosti. Najpomembnejša med njimi je sinkretičnost, saj jima omogoča stalno spreminjanje in prilagajanje sodobnemu profilu bralca in gledalca (Zupan Sosič 2011:185).

Za roman je značilno, da je najbolj sinkretična literarna vrsta, za film pa, da je najbolj sinkretična umetnost nasploh, saj je njegov razvoj povezan s časopisom, fotografijo, radiem, televizijo, gledališčem in literaturo. Med slednjimi sta njegovo umetniškost najbolj izoblikovala gledališče in literatura. Najbolj očitna podobnost med njima je uprizarjanje fiktivne zgodbe v omejenem časovnem trajanju (prav tam, 186 – 187). Vpliv literature na film je nedvomen in močnejši, poudariti je treba, da je tudi film zaznamoval literaturo, še posebej njeno percepcijo, s čimer so se gledalci naučili doživljati svet preko gibljivega gledališča. Vplival je na posodobitev modernega romana s tehniko kamere in montaže, kar pa izpodbije nasprotje, da je film samo vizualna, roman pa le verbalna pripoved (Zupan Sosič 2011: 188).

Med romanom in filmom obstaja več razlikovalnih lastnosti. Prva med njimi je, da film težje prikaže posebno perspektivo, npr. ironijo, prav tako notranja stanja glavnih junakov, npr. njihovo razmišljanje, sanjarjenje, čustvovanje, psihično stanje. Prikaže nam lahko le osebe, ki razmišljajo, čutijo ali govorijo, ne pa njihovih občutkov in misli (prav tam, 189).

Druga razlikovalna lastnost je način percepcije, saj branje romana zahteva veliko več bralčevega sodelovanja pri prevajanju besed v vizualne podobe, gledanje filma pa skoraj izključuje ta proces. Podobe, ki nam jih posreduje film, so vizualne in slušne, in ob gledanju filma neposredno delujejo na naša čustva in razum. Prebrane besede se dokončno vizualno izoblikujejo šele z bralčevimi izkustvi in občutji (Zupan Sosič 2011: 189).

Tretja razlikovalna lastnost je, da je film kolektivna umetnost, rezultat več filmskih ustvarjalcev, organizacijsko in finančno zasnovan za prodajni izdelek, ter z ekonomskega vidika najbolj odvisna umetnost od širše publike. Film tako ustvarijo scenarist, snemalec, masker, igralec, roman pa pisatelj sam (Zupan Sosič 2011: 189 – 190).

5 ROMAN *Kralj ropotajočih duhov: verzija 4.88*

Roman *Kralj ropotajočih duhov: verzija 4.88* je nastal po scenariju za celovečerni film *Sladke Sanje*. Doživel je tri ponatise (2001, 2008, 2011) pri Študentski založbi ter pet prevodov (v angleški, hrvaški, češki, italijanski in poljski jezik).

Na začetku avtor pojasni, kako se je zgodba sploh rodila – po naključju je našel svojo najljubšo ploščo iz mladosti, in ugotovil (svojo) zmoto pri prevodu pesmi King of the Rumbling Spires. To ga spomni na »izgubljeno desetletje« (svojega) življenja, in v trenutku se porodi Kralj ropotajočih duhov.

Egon Vittori je osamljen in trpeč otrok. Živi z mamo, ki je hudobna, in nono, ki je zapisana svetu Boga in duš. Mati ga pušča lačnega, stalno mu očita, da je grd in neumen, ter da je vzrok njene življenjske nesreče. Egon se trudi, da bi ji ustregel in jo razumel, vendar brez uspeha. Ker postaja vse bolj osamljen, se začne zatekati v svet filmov, plošč in zgodb. Bolj kot vse na svetu si želi gramofona, ki ga na koncu tudi dobi.

5.1 ANALIZA ROMANA

Roman *Kralj ropotajočih duhov* je modificirani tradicionalni roman, zgleduje se po tradicionalnem romanu, katerega model preoblikujejo različne preobrazbe, najbolj pa žanrski sinkretizem, prenovljena vloga pripovedovalca in povečan delež govornih sestavin.

Osrednja tema romana je odraščanje, razvoj Egonove osebnosti, ki se postopoma odvija proti najstnikovemu upor. »Ker je osrednja tema romana razvoj osebnosti, ki poteka v skladu z določeno kulturno-zgodovinsko idejo, bi lahko roman poimenovali razvojni roman« (Zupan Sosič 2011: 179). Razvojni roman se včasih enači z vzgojnim, kjer je duhovni razvoj glavne osebe prikazan skozi učenje in življenjske izkušnje, spremlja pa ga od otroštva do tam, kjer njegova osebnost doseže določeno izobrazbo. Kralj ropotajočih duhov je prav tako družinski roman, saj obravnava Egonov osebnostni razvoj v družinskem okolju, njegove spopade v tem okolju ter spopade Egona samega in njegove družine v luči družinske etike, vzgoje in dolžnosti. Zaradi duševnih in intelektualnih napak Egonovih bližnjih, ima roman značilnosti psihološkega romana, »v katerem se analiza duševnosti prepleta tudi z drobci ljubezenskega romana« (Zupan Sosič 2011: 179).

Že na samem začetku nam Egon izda, da njegovo otroštvo ni bilo srečno, kar je v njem pustilo posledice – v sebi nosi občutke sramu in krivde, zato je njegova samopodoba nizka. Glavni krivec za to pa je njegova mati, ki je vseskozi pretirano zaščitniška. Njun odnos temelji na razmerju »nemočni sin – vsežrtvujoča mati« (Zupan Sosič 2011: 178). Mati ga pušča lačnega, pravi mu, da je grd in neumen, ter da je vzrok njene vseživljenjske nesreče. Vse meje preseže, ko si želi, da bi bil njen Egon tetraplegik kot sosedov sin. Drugi krivec je njegova fanatična nona, ki je sicer prijaznejša, po očitkih in poniževanju pa podobna svoji hčerki. Vse to nekako pripelje do Maje – sošolke, v katero se Egon zaljubi. Maja je žrtev incesta in posilstva, Egon pa žrtev matere in učitelja telovadbe. Zaradi duševnih ran in ker obema manjka samozavesti, njun odnos ne postane ne ljubezenski ne prijateljski. Druži ju usmiljenje, empatijo pa goji le Egon, saj se žrtvuje za Majo in prestaja mučenje telovadnega učitelja. Maja se preseli, Egon pa izve, da je storila samomor. Najbolj pristen odnos Egon zgradi s sošolcem Fricem, ki ga s svojo aktivnostjo in divjostjo spodbudi, da tudi sam postane družbeno aktiven.

Vsa prepletenost žanrov se tesno povezuje s perspektivami. Tako se vseskozi dopolnjujeta otroška in odrasla perspektiva, s čimer gradita »tipičnega junaka Mazzinijeve proze« (Zupan Sosič 2011: 179), ki je »introvertirani in prestrašeni mizantrop, ki nima usode v svojih rokah. Je obstranec in neboljšenec v svetu brez smisla in brez Boga« (Zupan Sosič 2011: 179).

Glavni razdalji do pripovedi sta ironija in humor, kar nam pisatelj nakaže že na začetku: »Bil sem najsrečnejši otrok.« Skozi roman razberemo, da gre za materino izjavo, vzgojni imperativ, ki je »zaščitni slogan napačne vzgoje« (Zupan Sosič 2011: 176). S humorjem in ironijo se počasi razvije in sestavi celotna zgodba Egonovega odraščanja.

Največja Egonova želja je, da bi imel gramofon. To spremljamo skozi celoten roman, saj si poglavja sledijo glede na povezanost z gramofonom, prav tako sta gramofonu posvečeni celotni poglavji 3 in 5, z naslovoma *Iskrafon* in *Gramofon*. Gramofon je torej glavni motiv romana, je predmet Egonovega hrepenenja, saj mu pomeni več kot samo izvor novih glasbenih informacij in zabave. Razumemo ga lahko tudi kot simbol samostojnosti, pogoj za razvoj osebnosti in utrjevanja samozavesti ter glavno nit za pridobitev prijateljev in deklet. Prav tako je gramofon za Egona edina svetla točka v depresivnih trenutkih – vedno pomisli nanj (Zupan Sosič 2011: 176).

Na koncu Egonovo pasivnost in ubogljivost zamenjata aktivnost in divjost – v trgovini se zaradi gramofona mami upre, in ker jo je sram ponižanja pred drugimi, mu kupi gramofon. S tem se Egon osvobodi (Zupan Sosič 2011: 180).

Vso Egonovo povezanost z glasbo, filmom in knjigami lahko navežemo na avtobiografskost, ki jo je pisatelj sam potrdil. »Knjige sem bral in gledal filme zato, da mi ni bilo treba biti doma. Pika. Zato sem od šestega leta naprej hodil vsak večer v kino.« (Malečkar 1995: 44.)

Opazila sem, da je vsakemu poglavju dodana fotografija, ki jo pisatelj povsem spoji s tekstom. Menim, da je s tem želel pokazati na izvor romana, torej, da je nastal po scenariju za film. Prav tako s fotografijami zanimivo prikaže sedemdeseta leta ter literarne junake in stvari.

6 FILM *Sladke sanje*

Film *Sladke sanje* je celovečerni film³, ki je doživel svojo premiero na filmskem festivalu v Portorožu. Scenarij zanj je napisal Miha Mazzini, režiral ga je Sašo Podgoršek, producent pa je bil Franci Zajc. Film je pri nas in na tujem prejel številne nagrade⁴.

Film *Sladke sanje* nam prikazuje dvanajstletnega dečka Egona, ki nima gramofona. Dogajanje je postavljeno v začetek sedemdesetih let – to je čas, ko čez mejo prihajajo uvožene dobrrote, čas, ko k nam pridejo ameriška glasba, filmi in moda. Vsi se hvalijo s svojimi ploščami in gramofoni, le Egon se ne more. Zato skupaj s sošolcem Fricem začne kovati načrt svoje poti do gramofona. Pri tem mu pomaga tudi stric Vinko, ki je njegov velik vzornik. Skozi vse prigode Egon odraste, se upre nevrotični mami, in na koncu dobi težko pričakovani gramofon.

6.1 ANALIZA FILMA

Osrednja tema filma je odraščanje Egona Vittorija v začetku sedemdesetih let, ki so prikazana kot čas brezskrbnosti. To za Egona seveda ne drži. Njegovo odraščanje otežujejo številni različni dejavniki. Že na prvi pogled (deček z velikimi očali, oblečen skoraj kot iz prejšnjega stoletja) lahko opazimo njegovo nizko samozavest, strah in osamljenost. Vendar pa je želja po gramofonu tako velika, da se vse to spremeni, saj postane aktivnejši in se na koncu upre.

Prvi dejavnik, ki mu otežuje osebno razvijanje, je mati. Prikriva mu resnico o očetu, tako Egon pozna le njegovo roko, ki je ostala na slikah, ostalo pa je mati izrezala. Mati si želi, da bi bil njen sin kot Heintje, nemški pevec. Želi si, da bi ji bil sin podrejen, stalno mu očita, da je vzrok za njeno nesrečo. Drugi dejavnik je nona, prikazana kot versko blazna ženska, ki živi

³ Celovečerni film ali dolgometražni film je film, dolg najmanj eno uro.

⁴ Film je prejel številne nagrade: nagrado Vesna za najboljši celovečerni film, nagrado Vesna za najboljšo igralko, nagrado Vesna za najboljši scenarij, nagrado Synchro filma za producenta najboljšega filma, nagrado Društva slovenskih filmskih kritikov za najboljši film festivala, nagrado revije Stop za igralko leta; v tujini pa posebno nagrado za filmski dosežek na 3. mednarodnem festivalu v Motovunu, zlato palmo za najboljši film na Monstra de Valencia XXII, nagrado mednarodnega kritičnega združenja (Fipresci Prize) v portugalskem Setubalu ter glavno nagrado »Der Heinrich« na Filmskem festivalu v Braunschweigu.

v svojem svetu, se strašansko boji igel, in ne razume, zakaj si Egon želi gramofona, če lahko sliši petje angelov brez kakršnih koli pripomočkov. Nanj vpliva tudi sošolka Maja, v katero se zaljubi, in ker se mu smili, prevzame nase mučenje telovadnega učitelja. Ljubezen se ne uresniči, saj ju bolj kot vse družijo le usmiljenje drug do drugega. Maja se s starši odseli in kasneje napravi samomor. S sošolcem Fricem zgradi najbolj pristen odnos. Skupaj hodita gledat filme, Egon prvič poskusi kaditi ter Fricu zaupa svojo tehniko samozadovoljevanja s plezalno vrvjo. Fric je glavni dejavnik, da Egon postane aktivnejši. K temu pripomoreta tudi stric Vinko, ki mu obljubi gramofon, dobi pa fotoaparat, ter hipi Roman, h kateremu hodi poslušat plošče.

Prizori so podani z ironično in humorno perspektivo. Mazziniju in njegovi ekipi je uspelo prikazati specifične spremembe v puberteti, skozi katere je šel vsak izmed nas. Prav tako avtor priznava, da se v filmu skriva delček avtobiografskosti.

Glavni motiv v filmu je gramofon. To lahko ugotovimo že na začetku, ko Egon stoji pred trgovino in zre v izložbo, kjer je razstavljen gramofon. Skratka, Egon stalno razmišlja o tem, kako priti do gramofona. Ko porabi vse adute, se odloči upreti mami ter jo razkrinka v trgovini, s tem pa si zasluži svoj gramofon. Tu se zanj začne novo obdobje, tu Egon odraste in postane samostojen in samozavestnejši.

Z analizo sem ugotovila, da je v filmu skoraj nemogoče prikazati vse napete občutke, ki jih doživljamo ob branju knjige. Prav tako so na platnu slabše prikazana psihološka stanja glavnih junakov. Po mojem mnenju niso bili zadosti poudarjeni občutki glavnih oseb, saj ni prikazanih Egonovih razmišljanj o Maji, prav tako ne ob poslušanju radia pod rjuho. Manjka prizor o sosedu in plošči Pentagle ter o invalidnem sosedu, izlet v Italijo, prizor z Majo in »kremšnitami« poteka čisto brez besed. Opazila sem, da so v filmu uporabljena arogantnejša poimenovanja za Egona, ter da je učitelj telovadbe prikazan še bolj krut, kar pa pripisujem kvaliteti igralca, ki ga je upodobil.

7 PRIMERJAVA ROMANA IN FILMA

Za primerjavo sem si izbrala naslednja merila: osrednjo temo, osebe, razdaljo do pripovedi in zgodbe ter glavni motiv.

Osrednja tema romana in filma je odraščanje dvanajstletnega Egona Vittorija. V romanu nam Egon že v uvodnih stavkih izda, da njegovo otroštvo ni bilo srečno, kar je v njem pustilo posledice. Na začetku filma je prikazan Egon, ki stoji pred trgovino in nesrečno strmi v gramofon v izložbi. Opazimo lahko le, da ni oblečen po modi ter sklepamo, da si želi gramofon. Ko hodi domov, lahko opazimo njegovo osamljenost, mogoče zdolgočasnost, saj hodi sam, s sklonjeno glavo in žalostnim izrazom na obrazu. Roman sem opredelila kot tradicionalni modificirani roman, in ker je njegova glavna lastnost sinkretizem, je to roman, ki

je razvojni, družinski in psihološki roman z drobci ljubezenskega romana. Film pa je opredeljen kot drama.

Glavne osebe v romanu in filmu se ne razlikujejo veliko. Mati je v obeh prikazana kot trpeča mati, ki se znaša nad vsemi okoli sebe, še posebej nad Egonom. Zanimivo je, da večino, kar mati v filmu govori, kriči, v romanu pa je to prikazano z velikimi tiskanimi črkami. Nona je v obeh prikazana kot versko blazna in živi v svetu angelov in duš. Stric Vinko je povsod prikazan kot največji »frajer«, zato je tudi Egonov vzornik. Obljubi mu gramofon, namesto tega dobi fotoaparat. Sošolka Maja je prikazana kot tiha deklica z žalostnimi očmi, ki je žrtev incesta in posilstva. Egonu v filmu v zahvalo za žrtvovanje nosi »kremšnite«. Njuna zaljubljenost se ne razvije ne v ljubezen in ne v prijateljstvo, družijo ju le usmiljenje. Maja se na koncu odseli in napravi samomor. Sošolec Fric je prikazan kot upornik, ki s svojo divjostjo in aktivnostjo pritegne Egona k drugačnemu načinu razmišljanja in dojemanja sveta. Hipi Roman je prikazan kot največji uživač, sanjač, ki si želi odpotovati. Na koncu to res stori, Egonu pa zapusti svoje plosče.

Razdalja do pripovedi in zgodbe filma je enaka, torej humorna in ironična, vendar je vse skupaj bolje prikazano v romanu, saj film težje prikaže posebno perspektivo ter manj poglobljeno prikaže notranji vpogled. Tako lahko trdim, da je prednost romana v tem, da nam na res kvaliteten način prikaže Egonovo razmišljanje, njegove sanje in čustva. Film nam prikaže le osebe, ki razmišljajo, govorijo in čutijo. Prav tako mi je branje romana vzelo znatno več časa, saj je treba prevesti besede v zaznave, ustvariš si lahko neko svojo sliko šele po dolgotrajnem procesu, film pa traja le eno uro in štirideset minut in zahteva znatno manj pozornosti, saj so podobe posredovane neposredno.

Glavni motiv v romanu in filmu je gramofon, ki je Egonov predmet poželenja, njegova največja želja. V filmu lahko to sklepamo že na samem začetku, v romanu pa sta mu posvečeni dve poglavji z naslovoma *Iskrafon* in *Gramofon*, prav tako je omenjen v skoraj vsakem poglavju. Konec je približno enak. Egon dobi gramofon, njegovo pasivnost in ubogljivost zamenjata aktivnost in divjost. Upre se mami in se osvobodi, na nek način odraste. V filmu je to prikazano z njegovo sliko, za katero pove, da je ta Egon na sliki izginil, in da ga nikoli več ni videl, v romanu pa gre za veselejši konec, ki nekako napoveduje same pozitivne stvari, prikaže, da lahko Egon premaga vse prepreke v življenju.

Po Andrewu bi adaptacijo filma opredelila kot izposojanje snovi, tem, motivov, likov, idej, oblikovnih postopkov, saj je moja analiza pokazala, da gre le za razliko v perspektivi, ker film težje in manj poglobljeno prikaže notranji vpogled ter perspektivo. Po Wagnerju bi priredbo filma opredelila kot prenos, saj gre v zgodbi res za minimalne spremembe. Po Zupan Sosič bi adaptacijo opredelila kot neustvarjalni postopek izvirnika, saj film v tem primeru ni presegel romana.

8 ZAKLJUČEK

V svoji diplomski nalogi sem se osredotočila na primerjavo Mazzinijevega filma *Sladke sanje* in romana *Kralj ropotajočih duhov*. Predstavila sem vsa teoretska izhodišča, nato pa se posvetila analizi in primerjavi filma in romana. V analizi sem predstavila vse podobnosti in razlike obeh del.

Film in roman sta dve različni umetnosti, ki vseeno imata nekaj podobnosti. Najpomembnejša med njimi je sinkretičnost, ki jima omogoča spreminjanje in prilagajanje sodobnim bralcem in gledalcem. Različnost med filmom in romanom temelji na načinu proizvodnje podob, saj pri branju bralci iz verbalnih abstrakcij ustvarjamo mentalne podobe, film pa deluje na gledalca preko vizualnih podob. Prav tako film težje prikaže posebno perspektivo, npr. ironijo, ter notranja stanja glavnih junakov, npr. njihovo razmišljanje, sanjarjenje, čustvovanje, psihično stanje. Prikaže nam lahko le osebe, ki razmišljajo, čutijo ali govorijo. Razlika med njima je tudi, da je film produkt različnih ustvarjalcev, roman pa napiše pisatelj sam.

V svoji kratki analizi sem ugotovila, da je za roman *Kralj ropotajočih duhov* to, da je napisan po filmskem scenariju, dobra stvar, saj se je izpopolnil. Ponuja nam nove stvari in misli, ki v filmu ostanejo neizrečene. V knjigi so namreč opisane podrobnosti, ki jih film ne more prikazati, saj je v podajanju notranjih občutij manj natančen od romana. Prav tako nam branje romana vzame znatno več časa, saj je treba prevesti besede v zaznave, pri čemer gre za dolgotrajen proces, film pa traja le eno uro in štirideset minut ter zahteva manj pozornosti, saj podobe posreduje neposredno.

9 VIRI

Mazzini, Miha: *Kralj ropotajočih duhov*. Ljubljana: Študentska založba, 2001. (Knjižna zbirka Beletrina).

Mazzini, Miha: *Sladke sanje*. Premiera: Filmski festival v Portorožu, april 2000. Scenarij: Miha Mazzini, režija: Sašo Podgoršek, producent: Franci Zajc.

10 LITERATURA

Furlan, Silvan in drugi: *Filmografija slovenskih celovečernih filmov 1931 – 2010*. Ljubljana: UMco: Slovenska kinoteka, 2011.

Kavčič, Bojan in Vrdlovec, Zdenko: *Filmski leksikon*. Ljubljana: Modrijan, 1999.

Kos, Janko in drugi: *Literatura: leksikon*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2009.

Malečkar, Nela 1995: Pa potem ta sentimentalni odnos do knjige! Intervju z M. Mazzinijem. *Literatura* LIII. 40 – 51.

Slovar slovenskega knjižnega jezika: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> [dostopno 10. 9. 2012]

Spletna stran Mihe Mazzinija: <http://www.mihamazzini.com/> [dostopno 10. 9. 2012]

Zorman, Barbara 2008: Film in literatura: primerjave, izmenjave, priredbe. *Primerjalna književnost* XXXI/2 (2008). 93 – 112.

Zupan Sosič, Alojzija: *Na pomolu sodobnosti ali o književnosti romana*. Maribor: Litera, 2011.

Zupan Sosič, Alojzija: *Robovi mreže, robovi jaza: sodobni slovenski roman*. Maribor: Litera, 2006.

Zupan Sosič, Alojzija: *Zavetje zgodbe: sodobni slovenski roman ob koncu stoletja*. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura, 2003.

